

nje svake vrste i orijentiranost prema sebi na različite načine prodiru kroz mikrokozmos do uspostave društvenih struktura koje perpetuiraju otuđenje i zabludjelost. Utoliko je zanimljivo ono k čemu se počinjemo kretati, k idejama zastajanja, osluškivanja i šutnje još od Parmenida i rane indijske misli obznanjene. Uz svesrdnu preporuku ove knjige svima, prepustio bih drugim čitateljima da proberu kroz poglavlja intrigantne, poučne uvide s obzirom na fenomene koji ih osobno dotiču. Dopustite mi ovdje, stoga, da se u posljednjem okretaju osvrnem na opservaciju koju nalazim od posebnog značaja (str. 251–252):

»Dvadeseto stoljeće [čitaj: dvadeset i prvo stoljeće] je, između ostalog, Doba Buke. Fizičke buke, mentalne buke i buke želje – mi držimo povijesni rekord u svemu tome. A nije ni čudo, jer svi resursi naše gotovo čudesne tehnologije ubačeni su u sadašnji napad na tišinu. Taj najpopularniji i najutjecajniji od svih novih pronalazaka, radio [internet], nije ništa drugo nego vodič kroz koji unaprijed proizvedena galama može teći u naše domove. [...] prodiere u um, [...] stalno ponavljanim dozama drame koje ne donose katarzu, nego jedino stvaraju želju za svakodnevnim ili čak svakosatnim emotivnim klistirom. [...] emitiran kroz eter ili tiskan na celulozi, svaki reklamni tekst ima samo jednu svrhu – spriječiti volju da ikad postigne tišinu.«

Luka Perušić

doi: [10.21464/fi36118](https://doi.org/10.21464/fi36118)

Helmuth Vetter

Grundriss Heidegger

Ein Handbuch zu Leben und Werk

Felix Meiner Verlag, Hamburg 2014.

Ovaj će priručnik svakako zauzeti posebno mjesto u biblioteci svakog onog kome je stalo do imalo cjelovitijeg studija Heideggera. Jasno je da bilo koja knjiga koja ima ambiciju makar u osnovnim crtama prikazati glavne teme, riječi i kretanja golemog Heideggerovog djela mora biti rezultat cjeloživotne posvećenosti i teško predočive količine pedantnog rada. Rezultate tog rada sad imamo pred sobom u vidu ovog opsežnog priručnika od 560 stranica. Njegov autor Helmuth Vetter, odnedavno na čelu Heideggerova društva zaslužan je, uz ostalo, i za *Wörterbuch der phänomenologischen Begriffe* (Felix Meiner, Hamburg 2004) kao i za u nas objavljenu zbirku radova *Texta in contextibus: prilozi hermeneutičkoj fenomenologiji* (Demetra, Zagreb 2005.).

Grundriss Heidegger sastoji se od četiri cjeline: »Synopsis«, »Lemmata«, »Daten« i »Appendices«. Prva i opsegom najveća sažeti je prikaz cjelokupnog Heideggerovog djela. Podjela na poglavlja unutar nje izvedena je na djelomično kronološki, djelomično tematski način, što je rezultiralo uspješnim formatom i preglednim sadržajem. Druga je cjelina opsežan rječnik Heideggerovih termina, prepun brojnih vrijednih referenci na mjesta u *Gesamtausgabe* (GA). Treća se sastoji od tri manje cjeline: Heideggerove biografije, sadržaja svih dosad objavljenih svezaka GA te kratkih bilješki o brojnim značajnim osobama iz Heideggerova okruženja. Četvrta cjelina sadrži detaljnu bibliografiju, podijeljenu po mnogim kategorijama.

Sažet prikaz Heideggerova djela poduzet u prvoj cjelini izveden je po sljedećim poglavljima: »Bitak«, »Svijet i bitak«, »Tubitak i bitak«, »Okret k bitku«, »Bitak i ništa«, »Prigoda i bitak«, »Građenje na bitku«, »Kuća bitka«, »Ekskursi«. Uvodno poglavlje naznačuje neke od glavnih tema putem kojih se nužno uvijek pristupa Heideggeru – pitanje o smislu bitka, metafizika, hermeneutički krug – kao i glavne teškoće u pristupu koje proizlaze iz osobitosti njegova mišljenja i jezika.

Uzmemo li za primjer samo poglavlje »Bitak«, pronaći ćemo osvrt na najranija Heideggerova djela i njegove susrete sa za njega u to vrijeme najvažnijom lektinom. Nakon prvih antimodernistički intoniranih proznih i pjesničkih pokušaja, Heidegger se u dvije recenzije prvi put oglašava na navlastito filozofski način. U prvoj se izjašnjava protiv dovođenja vanjskog svijeta u pitanje i naglašava svoju bliskost aristotelovsko-skolastičkoj filozofiji, dok se u drugoj dotiče problema kategorija, koji će i kasnije smatrati osobito važnim u kontekstu pitanja o bitku. Odlučujući poticaji za to pitanje došli su putem rane lektire, na prvom mjestu Brentanove disertacije koja polazi od Aristotelova stavka o mnogostrukoju kazivosti bića. Ukratko su navedene i glavne točke Heideggerove doktorske disertacije – koju on nije smatrao osobito značajnom za svoj daljnji rad – kao i habilitacijskog rada o kojem kasnije kaže da je tu, posredstvom pitanja o kategorijama, prvi put postavljeno centralno pitanje o bitku.

Poglavlje »Svijet i bitak« prikazuje Heideggerov rani razvoj kroz pitanja hermeneutike fakticiteta i destrukcije metafizike. Ovaj razvoj možemo pratiti kroz rana predavanja koja prethode glavnom djelu. Poglavlje »Tubitak i bitak« posvećeno je *Bitku i vremenu*, uz kratak osvrt na knjigu o Kantu. Poglavlje »Okret k bitku« dotiče se, uz ostalo, pitanja umjetnosti, pjesništva i povratka predsokratskim filozofima. U narednim poglavljima možemo naći obrađene teme poput nihilizma,

povijesti bitka, drugog početka, prostora, biti tehnike, prigode, građenja i obitavanja, stvar, četvorstva i jezika. Tu su na kraju i četiri ekskursi: o Heideggerovom dijalogu s teologijom, s umjetnostima, s filologijom i znanošću o književnosti te s medicinom, psihijatrijom i psihoterapijom.

Drugi dio, kako je spomenuto, rječnik je Heideggerovih termina. Obuhvaća približno 150 stranica. Treći dio na prvom mjestu donosi biografiju, koja je predstavljena u tabeli od tri paralelna stupca: prvi se odnosi na Heideggerov život, drugi na objavljene spise, a treći na predavačku djelatnost. Posebno poglavlje posvećeno je Heideggerovu angažmanu u sklopu nacionalsocijalističkog režima. Vetter ovdje uzgred spominje i famozne *Crne bilježnice* koje su bile pripremane za tisak u vrijeme kad i ova knjiga i oko kojih se već i prije objavljivanja podiglo toliko buke. U tom kontekstu, u dva navrata upućuje na razgovor s tadašnjim predsjednikom Heideggerova društva Günterom Figalom, koji je u međuvremenu i kod nas objavljen u sklopu temata u *Europskom glasniku* (vidi temat »Martin Heidegger kao "slučaj": Crne bilježnice« u: *Europski glasnik* 19, Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb 2014). U tom kontekstu možda nije suvišno spomenuti i Vetterov vlastiti osvrt na danu temu na internetskim stranicama Društva (<http://www.heidegger-gesellschaft.de/anklaenge/stellungnahme-des-vorsitzenden-der-martin-heidegger-gesellschaft/>).

Slijedi popis svih svezaka GA, gdje je uz svaki do sada objavljeni svezak naveden i njegov sadržaj. Nakon toga dolazi popis važnijih osoba iz Heideggerova okruženja, gdje je za svaku u par rečenica izloženo njeno obrazovanje, akademsko djelovanje, u slučaju da je riječ o osobi iz akademskog života, njen odnos s Heideggerom i mjesta gdje se osoba spominje u Heideggerovim djelima i u daljnjoj biografskoj i stručnoj literaturi.

Četvrtu cjelinu čini opsežan popis literature, sortirane po raznim kategorijama. Ovdje npr. možemo naći popis Heideggerovih biografija, njemu posvećenih priručnika, indeksa i rječnika, ili pak periodike i objavljenih prepiski. Navodi se i gotovo 40 stranica sekundarne literature. Ova je i dodatno sortirana na taj način da lako možemo pronaći npr. onu koja govori o klasičnim imenima povijesti filozofije u Heideggerovoj recepciji ili pak opće uvode u njegovo mišljenje, komentare uz *Bitak i vrijeme* itd.

Svojom iscrpnošću i metodičnošću knjiga neprestano svjedoči o autorovoj namjeri da čitateljima pruži nesebičnu pomoć i podršku u samostalnom studiju. Nema sumnje da će ovaj nezamjenjiv priručnik zadužiti čitavu generaciju studenata i istraživača. Heideg-

gerovo je mišljenje samom svojom prirodom takvo da je, pri zblizavanju s njim, ovakva pomoć često i potrebija, nego li u slučaju drugih velikih filozofa.

Vanja Brkljač

doi: [10.21464/fi36119](https://doi.org/10.21464/fi36119)

Naomi Klein

This Changes Everything

Capitalism vs. Climate

Simon & Schuster, New York 2014.

Knjiga *This changes everything* poznate kanadske novinarkice i aktivistice Naomi Klein izvrsno zaokružuje svojevrstu trilogiju započetu s knjigama *No Logo* i *Doktrina šoka*. Naomi Klein se u svojim knjigama bavi temama kao što su konzumerizam, globalizacija, važnost brendova i kapitalizam katastrofe, temeljito analizirajući silnice koje stoje u pozadini dramatičnog rasta nejednakosti i ekološke degradacije okoliša u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. U svojoj novoj knjizi čitateljima skreće pozornost na neizvjesnu budućnost koju donose klimatske promjene, a koje mnogi doživljavaju kao gorući problem čovječanstva. Za razliku od svih onih koji u središte pozornosti javnosti stavljaju visinu CO₂ u atmosferi, Klein tvrdi da je kapitalizam u korišćenu klimatskih promjena i da neumorna trka za profitom neumoljivo vodi prema propasti Planeta.

Temeljna teza knjige dobro je poznata i već samim podnaslovom istaknuta. Njome Klein nastavlja niz tema koji je započela svojom knjigom *No Logo*, a nastavila preko *Doktrine šoka* te je vrhunac dosegla u ovoj knjizi. Prema Klein, neobuzdani neoliberalni kapitalizam, koji je započeo svoj rušilački hod krajem sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, najodgovorniji je za klimatske promjene koje počinjemo svi osjećati. Da klimatske promjene nisu samo tema kojom se bave dokoni znanstvenici, potvrđuju i iznimno visoke temperature koje smo doživjeli posljednjih ljeta. Prema procjenama klimatologa i meteorologa, od kada se provode temperaturna mjerenja nije bilo toplije godine od 2015. Upravo stoga je knjiga Naomi Klein iznimno aktualna jer nam nudi odgovor na pitanje: što se događa s klimom?

Na ukupno 566 stranica kroz tri dijela Klein nudi odgovor. Prvi dio, pod naslovom »Loš